

In occisione gladii mortui sunt

(kázání na den sv. mučedníků, Q8)

O mučednících čteme, že „zemřeli mečem“. [A] náš pán řekl svým učedníkům: „Blažení jste, když něco vytrpíte pro mé jméno.“

Říká [se] tedy: „zemřeli“.

První význam toho, že zemřeli, je to, že co člověk trpí v tomto světě a v tomto těle, skončí. Svatý Augustin říká: veškeré trápení a namáhavá práce skončí, avšak odměna, kterou Bůh za to dává, ta je věčná.

Druhé, nač bychom měli zaměřit pozornost [je], že vše, co náleží tomuto životu, je smrtelné, abychom se neobávali trápení a námahy, které na nás přijdou, ježto skončí.

A třetí, abychom se chovali, jako bychom byli mrtví, aby se nás netýkala libost ani nelibost. Jeden mistr říká, že nic se nedotkne nebes, a míní [tím], že člověk je nebeský {člověk}, jemuž nic není natolik [drahé], aby se ho to dotklo. A jeden [další] mistr říká: Jestliže je veškeré tvorstvo tak opovrženíhodné, odkud pochází pak to, že tak lehce odvrátí člověka od Boha; vždyť přece duše je i ve svém nejopovrženějším [aspektu] lepší než nebesa a veškeré tvorstvo? A říká, že to pochází z toho, že na Boha málo dbá. Kdyby bedlivěji patřila na Boha, jak by měla, bylo by takřka nemožné, aby kdy padla. A je dobrým naučením, aby se člověk choval v tomto světě tak, jako by byl mrtev. Svatý Řehoř říká, že nikdo nemůže obdržet mnoho božského, pokud podstatně neodumře tomuto světu.

A čtvrté naučení je to nejlepší. Říká [se v něm], že [prostě] jsou mrtví. Smrt udílí bytí. Jeden učitel říká, že příroda nezmarňuje nic, aniž by poskytla lepší. Když se vzduch stane ohněm, je lepší, ale když se ze vzduchu stane voda, je zmarněn a poblouzen. Když tohle dělá přirozenost, tím spíše tak činí Bůh: nezmarňuje nic, aniž by nedal [za to něco] lepší. Mučedníci jsou mrtví a ztratili život, a[le] získali bytí. Jeden učitel říká, že nejvznešenější [věci] jsou bytí, život a poznání. Poznání je vyšší než život nebo bytí, neboť v tom, co poznáme, máme i život i bytí. Ale podle toho je [také] život vznešenější než bytí nebo poznání – jako u živého stromu; tak má i kámen bytí. Ovšem když pojmem bytí ve své čiré odhalené podstatě, jaké je samo v sobě, je vyšší nežli poznání nebo život, neboť v tom, co má bytí, shledáváme i poznání a život. Ztratili život a našli bytí.

Jeden učitel říká, že Bohu se nic nepodobá tak jako bytí. A nakolik má co bytí, natolik je to podobné Bohu. Jeden učitel říká: Bytí je čiré a vznešené; vše, co je Bůh, je bytí. Bůh nezná nic než bytí, neví o ničem, nežli o bytí, bytí je jeho rozsáhlostí. Bůh nemiluje nic, než své bytí, nesmýšlí nic, nežli své bytí. Já říkám: Veškeré stvoření je jedním bytím. Jeden učitel říká, že některá stvoření jsou Bohu tak blízko a pojaly do sebe tolik božského světla, že skýtají bytí jiným částem stvoření. To není pravda, protože bytí je tak vyvýšené, tak čiré a tak sourodé s Bohem, že nikdo nemůže udílet bytí, než Bůh sám v sobě. Boží [specifickou] vlastností je bytí. Jeden mistr říká, že dobře může jedno stvoření skýtat život druhému. Proto jen v bytí spočívá vše, co jest. Bytí je prvotní jméno. Vše nedokonalé je odpadem bytí. Všechn náš život by měl být bytím. Nakolik je náš život bytím, natolik je v Bohu. Nakolik je náš život pohlčen bytím, natolik je sourodý s Bohem. Není života tak chabého, aby [tomu], kdo ho pojme jako bytí, nebyl vznešenější nad vše, co kdy bylo obdařeno životem. Jsem si zcela jist, že kdyby duše

poznala to nejmenší, co má bytí, již by se od toho ani na okamžik neodvrátila. To nejopovrženější, co poznáme v Bohu - [třeba] kdybychom poznali kytičku, tak jak má bytí v Bohu - bylo by to vznešenější než celý svět. To nejopovrženější, co je v Bohu, neboť je bytím, je lepší, nežli, když poznáme anděla.

Z anděla, který by se přivrátil k lidskému poznání, by byla noc. Svatý Augustin říká, že když andělé poznávají stvořené mimo Boha, je to večerní světlo; ale když stvořené prohlédne k poznání v Bohu, je to jitřní světlo. [A] když poznají Boha, jaký je sám ve své podstatě, je to polední jas. A já říkám, že tohle by měl člověk poznat a pochopit, že je bytí tak vznešené. Není tak poníženého tvora, aby netoužil po bytí. Když housenky spadnou se stromu, lezou vzhůru po zdi, aby si udržely své [vlastní¹] bytí. Tak vznešené je bytí. Chválíme umírání v Bohu, [jehož účelem je,] aby nás přenesl v bytí, jež je lepší než život, v bytí, v němž se odehrává náš život, kde se z našeho života stává bytí. Člověk by se měl dobrovolně poddat umírání a smrti, aby se mu dostalo lepšího bytí.

Občas říkávám, že je dřevo vznešenější než zlato, což je podivuhodné. Kámen je vznešenější, když má bytí, nežli Bůh a jeho božství bez bytí, kdyby mu člověk mohl bytí odní². Musí to být velice mocný život, když v něm ožívají mrtvé věci, takový, v němž se mění smrt na život. Pro Boha nic neumírá, všechno v něm žije. „Jsou mrtví“, praví písmo o mučednících a jsou přeneseni do věčného života, do života, kde život znamená bytí. Musíme být podstatně mrtví³, aby se nás nedotýkala strast ani slast. Co člověk pozná, musí poznat ve své⁴ podstatě. Nikdy nemůžeme poznat věc v sobě, pokud ji nepoznáme ve své⁵ podstatě. Nikdy nejde o poznání, pokud [něco] nepoznáváme v plodivé příčině⁶. Život tedy nemůže být nikdy učiněn dokonalým, není-li přiveden ke své plodivé příčině, neboť život je bytí, které přijímá duše, když podstatně umírá, abychom [nadále] žili v žití, kde je žití bytím. Co nám brání v tom, setrvat zde nastálo, ukazuje jeden mistr, řka, že to pochází odtud, že jsme se dotkli času. Čeho se dotýká čas, je smrtelné. Jeden mistr říká, že nebesa jsou ve věčném běhu; je sice pravda, že čas pochází z něj, ale na způsob odštěpení, odpadnutí. Jejich oběh je věčný, [nebesa] nevědí nic o čase [a] znamená [to tedy], že se duše přesazuje do čirého bytí. Další [věc] je, že v sobě nese⁷ protiklad. Co je

1 V celém kázání dávám přednost překladu mnohovýznamného slova *wesen* jako „bytí“; nicméně nezaškodí si být přitom vědom, že další možné překlady jsou „podstata“ a „bytnost“, tedy něco nikoli univerzálního, leč specificky individualizovaného.

Příklad s housenkou kulhá, jako kulhá každé přirovnání: někdo by jistě mohl namítnout, že zde jde právě o udržení života. Já si ovšem myslím (abych dikcí napodobil mistra Eckharta), že Eckhart měl na mysli to, že housenka mimo strom a list není již housenkou – aby si udržela svou identitu, musí zpět tam, kam patří. Eckhart si možná nebyl vůbec vědom toho, že se housenky mění v motýly; prokázáno to máme až od 17. stol.

2 To vypadá podivně (uvedené dictum bylo také jednou z tezí, pro něž byl Eckhart obžalován inkvizičním tribunálem). Ale uvědomme si, že je to třeba možné v logice; v logice je možné spekulovat o „předmětech bez bytí“, a také to středověká logika zhusta dělala.

Anselmův přeslavný ontologický důkaz je založen na tom, že entita, jíž přísluší bytí, je dokonalejší nežli stejná entita bez bytí.

3 *grunttôt* v originále

4 nebo v *jeho; passim*. – Je těžké rozhodnout, zda podstatnost poznání se týká předmětu, nebo subjektu (Eckhart by možná řekl, že obojího)

5 nebo v *její* - viz předch. pozn.

6 *berliche sache* Nejspíše jde o aristotelskou *causu formalis*, která řádně dle středověké teorie zakládá bytí věcí (tedy je vlastně *plodí*) v hierarchii rodů a druhů

7 Není úplně jasné, čeho se věta týká: z rodu zájmena lze usuzovat nejspíše na život, určitě nikoli času

to protiklad⁸? Protikladné jsou třeba slast a strast, bílé a černé, a ty v [podstatném] bytí nepřetrvají.

Jeden mistr říká, že duše byla [pod]dána tělu proto, aby se očistila. Jakmile se duše oddělí od těla, nemá již ani rozumu ani vůle; je jednolitá, nemůže působit silou, aby se mohla navrátit k Bohu; náleží jí ve své podstatě, ve svém prapůvodním kořeni, ale nemá je účinně [tj. nemůže je používat].⁹ Duše se očišťuje v těle, protože [tak] shromažďuje, co je roztříštěné a rozprostraněné. Když se duše pomocí pěti smyslů obrací navenek, to, co z nich opět vstoupí do duše, má schopnost ihned se stát jedním. Za druhé se očišťuje cvičením v ctnosti, to ovšem tehdy, když se duše vzepne k sjednocenému životu. V tom spočívá čistota duše, že je očišťována žitím v rozděleném životě a vstupuje do života sjednoceného. Vše, co bylo rozděleno [pozorností vůči] nízkým věcem, se sjednocuje, když se duše vzepne k žití, kde není [již] protikladnosti. Když duše vstoupí do světla intelektu, nezná již žádných protikladů. Co vypadne z tohoto světla, upadne do smrtelnosti a zemře. Za třetí je čistotou duše, když nevykazuje k ničemu náklonnost. Cokoli tíhne k něčemu jinému, umírá a neobstojí.

Prosme našeho milého Pána Boha, aby nám pomohl od života v rozdělenosti, k životu ve sjednocenosti. K tomu nám pomoz Bůh. Amen.

8 Možná další doklad toho, že byla kázání skutečně proslovena „live“, jak bychom dnes řekli: kazatel musel to neobvyklé slovo (*widersatzung*) posluchačům vysvětlit.

9 Tím mistrem je podle všeho Tomáš Akvinský, neboť v *Summē Theologiae* se objevuje takřka doslovně shodné vyjádření (Iq. 77a.8)